

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania i obraz dyskryminacji w polskim społeczeństwie

Równe traktowanie oraz niedyskryminacja należą do podstawowych praw człowieka. Niestety teoretyczne i prawne zapewnienia nie wystarczą do tego, by każdy człowiek był odpowiednio traktowany. W celu monitorowania i przeciwdziałania dyskryminującym zachowaniom utworzono funkcję pełnomocnika rządu do spraw równego traktowania.

Dokumenty prawne

Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej wszystkim powinna być zapewniona równa pozycja wobec prawa. Każdy powinien być równo traktowany przez władzę publiczną, nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Dyskryminacja zakazana jest przez wewnętrzne polskie prawo oraz zewnętrzne - Unii Europejskiej. Informacje o tym znaleźć możemy w takich aktach jak:

- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka;
- Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet;
- Międzynarodowa Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej;
- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych;
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych;
- Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Dyskryminacja bezpośrednia oraz pośrednia

Przyglądając się bliżej samemu zagadnieniu dyskryminacji, możemy podzielić ją na dwa obszary - bezpośredni i pośredni. Ten pierwszy występuje w momencie, gdy jedna osoba lub grupa traktowana jest w sposób mniej korzystny, aniżeli inni w porównywalnej sytuacji. Za przykład może posłużyć nierówność płac wśród pracowników wykonujących te same obowiązki.

Dyskryminacja pośrednia ma miejsce wtedy, kiedy pozornie neutralny przepis lub działanie powoduje niekorzystną sytuację dla jednej osoby lub grupy. Przykładem może być regulamin pracy nagradzający pracowników za ponadczasowy tryb pracy, w momencie, w którym część zatrudnionych (np. niepełnosprawnych) nie może podjąć się wykonywania obowiązków w takiej liczbie godzin ze względu na dodatkowe regulacje. Dyskryminacja pośrednia jest przeważnie ukryta, a co za tym idzie trudniej ją rozróżnić i udowodnić.

Formy wykluczenia

Dyskryminacja może, w zależności od obszaru, przybierać różne formy, na przykład ze względu na:

- Wiek – zabronione jest m.in. wykluczanie osób starszych z możliwości odbycia szkoleń podnoszących kwalifikację z powodu nieodległej emerytury;
- Rasa i pochodzenie etniczne – zabronione jest m.in. nieprzyjęcie do szpitala, albo odmówienie zatrudnienia z powodu przynależności rasowej lub etnicznej;
- Niepełnosprawność – zabronione jest m.in. odmówienie przyjęcia do pracy niepełnosprawnego pracownika, gdy stanowisko nie wymaga pełnej sprawności;
- Religia i światopogląd – zabronione jest m.in. żądanie od pracownika podania jego wyznania i przekonań oraz odmowa lub zwolnienie go z powodu jego religii;
- Płeć – zabronione jest m.in. niezatrudnienie ze względu na płeć, a także zapewnienie niekorzystnego wynagrodzenia przy braku usprawiedliwionych obiektywnych przyczyn;
- Orientacja seksualna – zabronione jest m.in. uzależnienie zatrudnienia od orientacji seksualnej kandydata.

Warta zauważenia jest również tzw. dyskryminacja pozytywna, kiedy to państwo stosuje pewne czasowe rozwiązania mające na celu wyrównanie szans osób należących do określonych grup mniejszościowych. Działalność taka jest dozwolona, jednak czas jej trwania jest ograniczony, aby nie zamieniła się w dyskryminację osób należących do grup większościowych.

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania

Historia tego urzędu rozpoczęła się na początku obecnego stulecia, a jego powstanie było jednym z wymogów, których zrealizowanie przybliżyło Polskę do członkostwa w Unii Europejskiej. Początkowo jego nazwa odwoływała się do równego statusu kobiet i mężczyzn, po kilku latach zmieniła swoją nazwę na używaną dotychczas. Obecnie opisywany pełnomocnik pełni również funkcję Pełnomocnika Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania działa na podstawie ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r., a do jego głównych zadań należą:

- Koordynacja działań międzyresortowych w zakresie równego traktowania;
- Przeciwdziałanie dyskryminacji;
- Realizacja zasady równego traktowania ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną;
- Promowanie, upowszechnianie i propagowanie problematyki równego traktowania;
- Współpraca z krajowymi organizacjami społecznymi, w tym związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców.

Przyglądając się pracy Pełnomocnika, możemy odnotować szereg spotkań z organizacjami pozarządowymi związanymi z obszarem pracy urzędu oraz realizowanie projektów mających na celu wykluczenie nierówności i dyskryminacji. Ze sprawozdania z działalności w roku 2018 możemy przytoczyć takie inicjatywy jak:

1. Realizacja projektu pt. „Opracowanie i wdrożenie spójnego systemu monitorowania równości szans płci oraz modelu współpracy międzysektorowej na rzecz równości szans płci”.
2. Spotkania z:
 - Pełnomocnikami Wojewodów i Koordynatorami do Spraw Równego Traktowania w celu przedstawienia dotychczasowych i planowanych działań (marzec 2018);
 - Przedstawicielami organizacji HejtStop (Projekt Polska) w celu omówienia proponowanych zmian ustawowych (kwiecień 2018);
 - Ekspertkami ONZ ds. dyskryminacji kobiet w prawie i praktyce w celu poruszenia kwestii krajowych przepisów regulujących prawa kobiet oraz udziału kobiet w życiu społeczno-gospodarczym (grudzień 2018).
3. Działania wynikające z zobowiązań międzynarodowych i członkostwa Polski w organizacjach międzynarodowych.

Dyskryminacja w Polsce

W celu zrozumienia istotności funkcji sprawowanej przez Pełnomocnika, przeanalizujemy wybrane dane dotyczące zakresu dyskryminacji i nierówności w Polsce. W oparciu o badania przeprowadzone w 2018 r. przez Rzecznika Praw Obywatelskich we współpracy z Biurem Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie wywnioskować możemy, że najczęstszym dostrzeżanym powodem dyskryminacji w Polsce jest pochodzenie etniczne i narodowość. Tak twierdzi aż 49 proc. badanych.

Równie złą informacją jest to, iż wskaźnik w porównaniu do wcześniejszych danych istotnie się zwiększył. W 2016 r. tę przestankę wskazało 44 proc., a rok wcześniej 35 proc. ankietowanych. Innym niepokojącym zjawiskiem jest występowanie przestępstw o podłożu rasistowskim. Aż 43 proc. osób z Afryki Subsaharyjskiej, 18 proc. obywateli Ukrainy i 8 proc. mieszkających w Polsce wyznawców Islamu mogło doświadczyć przestępstwa z nienawiści w latach 2016-2017. Tylko 5 proc. takich czynów zostało zgłoszonych policji.

Powody niezgłaszania przestępstwa

Badanie charakteru i skali niezgłaszanych przestępstw z nienawiści wobec członków wybranych społeczności w Polsce.
Źródło: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/skala-przestepstw-motywowanych-uprzedzeniami-i-nienawiscia-w-Polsce-badania-rpo-i-odhir>

Sytuacja nie tylko w Polsce, ale także w innych krajach wymaga ciągłego monitorowania oraz reagowania na przejawy rasizmu oraz nierównego traktowania, bez względu na to jakiej oraz jak licznej grupy ona dotyczy. Zapotrzebowanie, z jakim mamy do czynienia argumentuje słuszność funkcjonowania w naszym kraju roli Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania. Chcących zapoznać się z dodatkowymi informacjami, zachęcamy do odwiedzenia rządowej strony internetowej opisywanego urzędu.

Źródła:

https://www.rownetraktowanie.gov.pl/sites/default/files/sprawozdanie_prt_za_2018_r..pdf

<https://www.rownetraktowanie.gov.pl/pelnomocnik-rzadu-do-spraw-rownego-traktowania>

<https://www.rpo.gov.pl/pl/content/skala-przestepstw-motywowanych-uprzedzeniami-i-nienawiscia-w-Polsce-badania-rpo-i-odhir>